

xar registrada en Aversó, i que segons el *DAG* està en ús a Ripoll; amb el derivat *ronxet* a Ripoll i Olot, i que el *DAG* cita de Bosch de la Tr.; *ronxador*; *ronxo*, *rxnxolar* (amb el derivat *rxnxol*) a l'Emp, *DAG*

DERIV: *Ronc* m 'roquet, ronxet' [Belv.] No ho és pròpiament l'adj *ronc* («regullós· raucus ---», *DTO* 1645, *AlcM* el cita de Màcer, c. 1400, però ni l'ed. ni la data d'aquesta obra són fiables), sinó alteració de *roc < ll. RAUCUS, per influència de *roncar*, alteració que en català era ben necessària, car altrament hi hauria homonímia molesta amb *roc* 'pedra' (cf., en canvi, oc ant *rauc*, fr *rauque*). *Ronca* f 'amenassa, jactància' val S. (Sguarner, gloss de *Canyís*). *Roncada*; *roncadera* ('rogall de les ferres', Verdaguier);² «en aquestes vaig sentir una gran fressa --- un bleixar monstruós, una alienada *rufladora*, que ens envata, no esclata, creix, atabala i retruny més de pressa en el cervell la *roncadera* d'una tora esbornejada que ve a topat amb la nostra orella», Ruyra (*Rem de Trenta-Q = Pinya de R* II, 110) *Roncads*, -adissa

Roncador (mall. *DAG*; Lab.); *roncadora* (mall., *DAG*) *Roncadell* val [*DAG*], 'ocell d'Albufera, espècie d'ànec, que emet un crit ronc', el qual ha donat lloc a la denominació al. *Krik-ente*, i a l'onomatopeia ll. *querquedula*, sobre aquesta i les altres denominacions romàniques, veg Riegler, *ASNSL* cxlviii, 98-100. *Roncare* [Lacav.]. *Roncament* [Lacav.]. *Roncali* argot 'carro', pel grunyar de les rodes. *Ronco* [Belv.]. *Roncor* f (Bosch Tr, *DAG*), probablement de *roncaó -ATONE. *Roncós* (Arbúcies, *DAG*). *Ronquejar*. *Ronquera* [Belv.]. o bé *ronqueria* (*DTO* 1647). *Ronquet* «hores ha que venia a sotjar a la porta de la cambra, i quan sentia els teus *ronquets* de canonge, se'n tornava tota contenta», MirnVayreda (*Puny* 1, x, 160 (128)). *Ronquetat* *Ronquillar*. *Ronquit* < cast. *ronquido* *Enronquir*; *desenronquir* *Roncàs*, vent, per la fressa que mou

De *ruflar* (supra). *ruflador* (cita de Ruyra, a *roncadera*).

¹ Dono una llisteta d'altres casos de la substitució del *χ* grec per *-f-* del llatí vulgar, en la nota 4 de RUNFLA (*DCEC/DECH* v, 99a50-59): en particular el sard *jalare* 'davallar' < *χαλάω*; i el tipus *paroffia*, greco-ll. *parochia*, variant de PARROQUIA (*DECH* iv, 414a30-40), tipus comú als parlars del Centre d'Itàlia, Sud de França i Bascònia, ja *paroffia* en Dante (*Paradiso* xxviii, 85), sobre el qual hi ha els treballs del *Bull. Soc. Dant. It.* II, vol 3, 153, i Schiaffini, *Studi Danteschi* v, 99ss — ² *AlcM* Però també d'altres animals: «com vos agradarà aquella fressa alegre, que no sabeu si és d'ayguas o de fullatge y *roncadera* de coloms!», id., discurs de 1868 (*Inéd* Casac., 246 6).

Roncejar, *ronceguer*, *roncer*, V. *ronsa* *Ronco*, *roncor*, *roncós*, V. *roncar* *Roncot*, V. *ranc* *Ronda* 'figura circular', V. *rodó* i *roda*; 'guarda', 'camí que volta', 'rotllo de gent', V. *ravata* *Rondador*, *rondar*, V. *ravata*

RONDALLA, 'contalla, història', mot peculiar del català, i ja antic, d'origen incert; la seva mateixa figura fonètica indueix a creure que fos un manlleu, d'arrelament primerenc: potser del francès o del mossàrab, amb indicis i objeccions no menys forts en un sentit que en l'altre. □ 1ª doc: c. 1400 (i potser ja en Llull?)

No en sé notícies ben segures fins a començaments del S. xv, en què va usar-lo Ant. Canals: «hom deu legir llibres aprovats, axí com les faules de Lançolat e de --- ni llibres qui són inútils, axí com de faules e de *rondales*, mes llibres devots, llibres de la fe ---» (pròleg a la *Carta de St Bernat*, *CoDoACA* xii, 420.5f.); i el tenim, assegurat per la rima, en la codolada de Francesc de la Via: «qui parlava ab la monja, / ab grans rialles, / però a fi de *rondalles*, / ell la requer suplicant / ---» (*DAG*). L'*AlcM* diu que es troba també en la declaració de la Profecia de Turmeda (c. 1418) i en el *Libre de Contemplació* de Llull, i encara que els contextos citats són insuficients, i tots dos textos plantegen problemes, si no d'autenticitat, almenys sobre l'antiguitat i exactitud del text transmès, crec que s'ha d'admetre la validesa d'una o de les dues cites. Car en tot cas és un mot que es mostra fonament arrelat en tot el territori de la llengua, i ja amb molta documentació ben comprovada en el S. xv

El sentit antic no és el de 'rondalla per a infants o gent joveneta' que després s'ha generalitzat, sinó en part 'faula, història divertida' i en part simplement conversa frívola o dites entretingudes i romanceres (que ja hem vist en Fc. de la Via). «Estrenyeu la batalla —dix Tirant— e no us poseu per les rames ---. —Yo só persona conjunta a Kirielayson de Montalbà, e sens dir tantes *rondalles* e no abundar en paraules, dic com a gran traydor haveu mort a mon sobiran Rey ---», JoMartorell (Ag. I, 238 = Ri., 191.2) Hi ha gran igualtat de frases en una de les cartes que Joan de Montpalau dirigí al mateix Martorell, quan aquest va desafiar-lo per la seva vil acció contra sa germana: «clarament mostrats que mills vos ve cercar que trobar, e mills qüestionejar que executar --- esperant --- que hajats despès tant de temps deportant-vos per les vostres carotes ab *rondalles* impròpies e dilacions ---» (notem que això de «més amen cercar que trobar» també figura, en un passatge poc antic, en les lletres de batalla entre Tirant i Montalbà, Ag. I, 231); encara que la carta del Montpalau està datada de 1437, no podem estar segurs de qui imita l'altre, puix que ignorem la història de la composició del *Tirant*, i en particular aquesta part inicial de l'obra ja pogué estar redactada en la joventut de Martorell i haver circulat en còpies per València. De tota manera veiem que era fraseologia usual en aquella generació.

Hi ha alhora aquest sentit i el de 'faula' (sigui quin sigui dels dos el més antic, car les comparacions fraseològiques, per mica que hi hagi de conceptisme, són un carrer de dues direccions), en un passatge escabros del *Procés de les Olives*, 1497, del grup val. de Fenollar: «--- / car l'exiringar no l volen ab tralla / --- / ni elles tanpoc se pexen del vent. / Més amen un palm